

Ігор Власюк
(м. Житомир)

ДЕРЖАВНА ДОПОМОГА ДІТЯМ НА ВОЛИНІ В РОКИ НЕПУ(1921–1928 рр.)

Проблема надання державної та суспільної допомоги дітям для сучасної України є досить актуальною. Тому, на наш погляд, доцільним є вивчення історичного досвіду вирішення державою проблем різних груп дітей, зокрема в роки НЕПу (1921–1928 рр.). Тема знайшла своє відображення у низці праць сучасних українських та російських дослідників: А. Зінченко, О. Паращевіної, І. Діптан, Н. Тріпутіної, І. Іщенко, О. Маслової та ін. [5]. Державні заходи щодо допомоги різним групам дітей у радянській Волині в період НЕПу потребують більш глибокого дослідження, із залученням архівних джерел.

Діяльність Волинської губернської (пізніше – окружної) комісії допомоги дітям була спрямована в роки НЕПу на вирішення проблем різних груп дітей і охоплювала своєю роботою (станом на 1924 рік): 1) дітей з російських губерній, охоплених в 1921 р. голодом (тільки цього року на Волинь прибули організованим порядком 8072 дитини). Усього ж губернія прийняла на свою територію понад 11 тис. таких дітей. Загалом для таких дітей було влаштовано 69 будинків, 3 евакоприймальники, 1 лікарня; на приватному патронуванні було розміщено 3372 дитини. У 1922–1928 рр. відбувалася реєвакація цих дітей на батьківщину; 2) безпритульних дітей (2500); група була важко врахованою та надзвичайно мобільною; для цих дітей 16.12.1923 р. було відкрито у м. Житомирі спеціальний дитбудинок; також їм підшукувалася робота шляхом патронату у кустарних виробництвах та приватних громадян; надавалася посильна допомога білизною, одягом, взуттям та продовольством; 3) дітей безробітних батьків (2500); 4) повних сиріт серед місцевого населення (2489), які перебували у дитячих будинках, закладах лікувальних та українського Червоного Хреста); 5) дітей з руху юних ленінців (360) для оздоровчої кампанії; 6) дітей членів комітетів незаможних селян (1250), переважно для ясельної кампанії; 7) дітей, які залишали державні дитячі будинки за віком (165); 8) дітей, які страждали на певні захворювання (туберкульоз, грибкові, трахому та ін.). З 1.10.1923 р. до 1.08.1924 р. було проліковано 712 таких дітей [1, арк. 14-15, 41 зв.; 4, арк. 14].

Важливим напрямком роботи губернської комісії допомоги дітям була організація осередків «Друг дітей» та тісна співпраця з ними. Про це свідчать відповідні протоколи та переписка, зокрема за 1924–1925 рр.[2]. Влада також рекомендувала розвивати ідеологічну роботу усім осередкам «Друг дітей» у напрямі тісного зв'язку з організацією юних піонерів, посилити серед них культурну та політпросвітницьку роботу [2, арк. 129].

Стан багатьох дитячих закладів на 1924 рік залишався незадовільним. Приміщення дитбудинків протягом останніх 7-8 років зовсім не ремонтувались; з них потребували дрібного ремонту 15%, середнього – 50%, великого – 35% від їх загальної кількості. Окрім того, санітарно-гігієнічний стан їх теж був не всюди задовільним. Вимогам цим відповідали 65% дитячих закладів у містах, 32% у губернії [1, арк. 41].

За відомостями адресного столу тут було враховано на 1924 рік 2207 дітей з голодних російських губерній (Самари, Саратов) та губерній України, а також з різних місць, враховуючи прикордонне становище Волинської губернії. Вирішення проблеми повернення цих дітей на батьківщину стикалося з певними труднощами: необхідно було знайти насамперед контакти з їх батьками або родичами; масова реевакуація дітей була неможливою через відсутність таких великих коштів у комісії допомоги дітям.

Загалом станом на квітень 1924 року, за офіційними, врахованими владою даними, у Волинській губернії потребували допомоги 9336 дітей з міського та сільського населення. На допомогу різним групам дітей було витрачено на 1.04.1924 р. 36789 крб. [1, арк. 42, 44 зв.].

Серед серйозних проблем роботи комісій, як повідомлялося, зокрема, 1925 р. у доповіді Житомирської окружної комісії, були незадовільне матеріальне становище та відсутність відповідної бази [3, арк. 11-11 зв.].

Основними джерелами прибутків Волинської окружної комісії допомоги дітям були: 1) мануфактурна крамниця (у середньому 1500 крб. прибутку на місяць); 2) лото (500 крб.); 3) проведення місячників допомоги дітям, лотерей – 5 тис. крб. на рік). Загальний прибуток комісії з 1.04.1926 р. до 1.06.1928 р. складав 55040 крб. [4, арк. 14 зв.].

Станом на 1.10.1927 р. комісія повідомляла про відсутність місцевих безпритульних дітей. Робота її проводилася у напрямку ліквідації наслідків безпритульності. Головний контингент

безпритульних дітей у 1927/28 господарському році складали діти з інших округ, втікачі з дитбудинків, профілакторіїв. Допомога різним групам дітей суттєво збільшилася порівняно із попередніми роками [4, арк. 7-7 зв.].

Отже, робота державних комісій допомоги дітям на Волині в роки НЕПу була спрямована на подолання важкого становища та проблем різних їх груп. Загалом, вона мала значні результати, хоч і далеко не все вдалося вирішити. Важливе значення мала організація громадських осередків «Друг дітей» та співпраця з ними у цьому напрямі, з відповідними ідеологічними установками.

Список використаних джерел та літератури

1. Державний архів Житомирської області (далі – ДАЖО). – Ф. Р. 643. – Оп. 1. – Спр. 2. – 49 арк.
 2. ДАЖО. – Ф. Р. 643. – Оп. 1. – Спр. 6. – 175 арк.
 3. ДАЖО. – Ф. Р. 643. – Оп. 1. – Спр. 9. – 11 арк.
 4. ДАЖО. – Ф. Р. 643. – Оп. 1. – Спр. 21. – 17 арк.
- Зінченко А. Г. Дитяча безпритульність в радянській Україні в 20-х –першій половині 30-х років ХХ століття: Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / А. Г. Зінченко; Одес. нац. ун-т ім. І. І. Мечникова. – Одеса, 2002. – 17 с.; Паращевіна О. Діти і голод 1921–1922 рр. в Україні / О. Паращевіна // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки: міжвід. зб. наук. пр. –2005. – Вип. 14. – С. 137-146; Діптан І. І. Спеціальні державні інституції боротьби з дитячою безпритульністю в Українській СРР (1919–1932 рр.): чинники з організації, механізм і результати діяльності / І. І. Діптан // Рідний край. – 2008. – № 2 (19); Тріпутіна Н. П. Дитяча безпритульність та боротьба з нею у житті українського суспільства 20-х рр. ХХ ст./ Н. П. Тріпутіна // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. – 2011. – № 982: Сер. Історія. – Вип. 44. – Спеціальний випуск. – С. 161-174; Іщенко І. В. Державна політика у сфері боротьби з соціальними аномаліями періоду непу (1921–1928 рр.): досвід, протиріччя, уроки (за матеріалами Півдня України): Автореф. дис... канд. іст. наук: 07.00.01 / І. В. Іщенко; Дніпропетр. нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2003. – 16 с.; Маслова О. Б. Ликвідація масової детської безпризорності в Советской России в 1920-е годы: Автореф. дис. ... канд. ист. наук : 07.00.02 / О. Б. Маслова; Пятигорск. гос. технолог. ун-т. – Пятигорск, 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.dissercat.com>.